

UFRS KAPSAMINDA KRİPTO PARA İŞLEMLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ: KRİPTO PARALAR GERÇEKTE PARALAR MI?*

Dr. Öğr. Üyesi Erkin Nevzat GÜDELÇİ**

Derleme Makalesi / Review Article

Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi
Haziran 2020, 22(2), 237-257

ÖZ

Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) dahil hiçbir muhasebe setinin kripto para işlemlerine rehberlik edecek bilgi sağlayamaması ve kripto para işlemlerine dönük uygulamaların giderek artış göstermesi, kripto para işlemlerinin muhasebeleştirilmesini daha önemli hale getirmektedir. Bu çalışma ile UFRS kapsamında kripto paraların ne tür bir varlık olduğu ve nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler doğrultusunda kripto paraları “maddi olmayan duran varlık” olarak ele almanın, getirilen eleştirilere rağmen muhasebe açısından en doğru seçenek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: UFRS, Kripto Para, Varlık Sınıflandırması

Jel Sınıflandırması: M40, M41, M49

ACCOUNTING OF CRYPTOCURRENCIES IN THE SCOPE OF IFRS: ARE CRYPTOCURRENCIES REAL CURRENCIES?

ABSTRACT

Since there are no accounting standards including International Financial Reporting Standards (IFRS) to guide the transactions of cryptocurrencies and the number of transactions about cryptocurrencies increase in entities, it makes important to deal with the accounting for cryptocurrencies. This study evaluates what kind of assets cryptocurrencies are and how to account for them. After evaluating all assets alternatives for cryptocurrencies, it was concluded that it is the best option to categorize cryptocurrencies as intangible classification, even though there are some arguments against the classification of cryptocurrencies as intangible classification in the literature.

Keywords: IFRS, CryptoCurrencies, Asset Classification

Jel Classification: M40, M41, M49

* Makale gönderim tarihi: 24.10.2019; kabul tarihi: 11.03.2020

** Batman Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, erkingudelci2@hotmail.com, orcid.org/0000-0002-4163-7433
Atıf (Citation): Güdelci, E. N. (2020). UFRS kapsamında kripto para işlemlerinin muhasebeleştirilmesi: kripto paralar gerçekten para mı?. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22(2), 237-257.
<https://doi.org/10.31460/mbdd.637870>

1. GİRİŞ

Blok zincir teknolojisinin keşfi, mali sistemlerin nasıl oluşturulacağını ve nasıl işleyeceğini köklü şekilde değiştirmiştir. Merkez bankaları ve kamu otoriteleri kripto paraların para olduğunu reddetmektedirler. Buna karşılık kripto para kullanılarak yapılan işlemlerin sayısı giderek artmakta ve kripto paralar giderek mali sistemin inkar edilemez bir unsurunu oluşturmaktadır (Prochazka 2018, 161). Kripto paraların ilki ve en çok bilineni, 2009 yılında ortaya çıkan Bitcoin'dir. Bitcoin, Satoshi Nakamoto takma isimli biri veya birileri tarafından, 2007-2008 finansal krizi sonrasında, finansal sisteme duyulan güvensizliğe karşı yaratılmıştır (Davis 2011). Bitcoin sonrasında ise benzer şekilde, Ethereum ve Litecoin gibi yeni kripto varlıklar kullanılmaya başlanmıştır. Son beş yıl içinde kripto varlıkların sayısı hızlı bir şekilde artarak 1.500'ün üzerine ulaşmıştır. En tanınanları Bitcoin olan kripto para kullanımı, giderek daha fazla kabul görmektedir. 2013 Haziran ayından 2019 Eylül ayına kadar saat başı Bitcoin işlemleri 1.700'den 14.000 adet üzerine çıkmıştır. 2019 Eylül itibarıyla Bitcoin, içlerinde Microsoft, Dell gibi dev şirketlerinde bulunduğu yaklaşık 15.000'nin üzerinde işletme tarafından ödeme aracı olarak kabul edilmektedir. Bazı işletmeler (Virgin Group, the Sacramento Kings ve TigerDirect.com vb.) ve kâr amacı gütmeyen bazı kuruluşlar (Junior Achievement of New York vb), hizmet ve yiyecek satın alımında Bitcoin kullanımına izin vermektedir. Bazı e-ticaret siteleri "Black Friday" gibi özel günlerde, Bitcoin ile ödemeyi kabul etmektedir. Kripto paraların artan önemine, kullanımına ve işlem hacmine rağmen, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) veya herhangi bir standart setinin kripto para işlemlerini tam anlamıyla düzenlemediği görülmektedir (Raiborn ve Sivitanides 2015, 25). Kripto para piyasasının yüz milyarlarca dolar seviyesine çıkması, muhasebe uygulamalarında mantıklı ve tutarlı bir tavır içinde işlemlerin ele alınmasını gerekli kılmıştır.

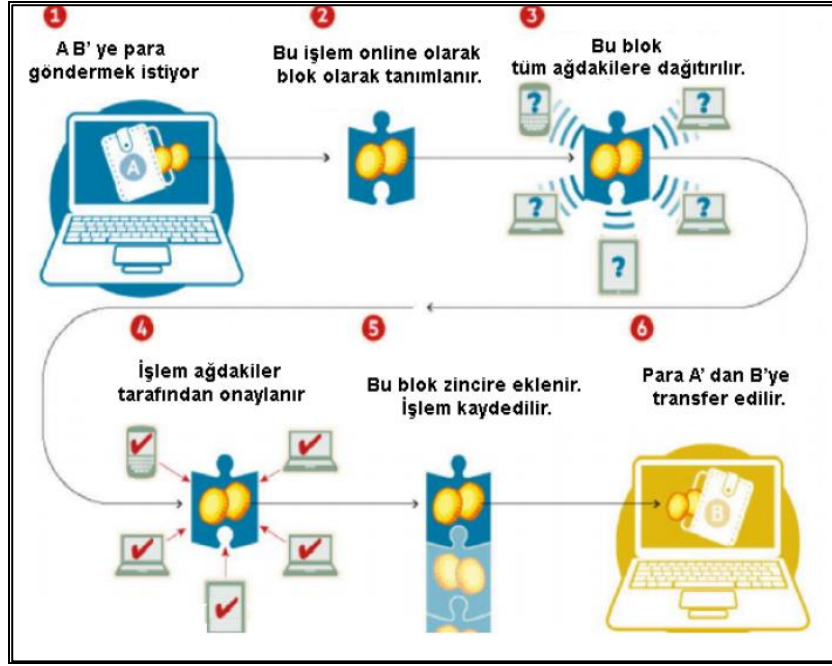
Mevcut uluslararası muhasebe standartları kripto para işlemlerini açık bir şekilde ele almamaktadır. Kripto para ile ilgili muhasebe işlemlerinde cevap bulunması gereken en büyük soru, kripto paraların bir varlık olup olmadığı, eğer bir varlık ise UFRS açısından ne tür bir varlık olduğudur. Daha önce belirtildiği gibi 1.500 üzerinde mevcut kripto para bulunmaktadır. Bu sayının daha fazlası kripto para ise geliştirme sürecindedir. Her kripto para çeşidi, diğer benzerlerinden farklı özelliklere sahiptir. Ayrıca kişilerin veya kuruluşların kripto para elde etme nedenleri de birbirlerinden farklılaşabilmektedir. Bu durum, her bir kripto para işlemi için farklı muhasebe sonuçlarına neden olmaktadır. Sonuç olarak, bir kripto para için geçerli olan bir uygulama, başka bir kripto para için uygun olmamaktadır (CPA Canada 2018). Açık, anlaşılır, şeffaf uygulamalar oluşturmayı amaçlayan UFRS'ye göre finansal tablolarını oluşturmak isteyen işletmeler için kripto para işlemlerinin muhasebeleştirilmesi, beraberinde birçok sorunu getirmektedir.

Kripto paralar için mevcut UFRS'de rehber sağlayacak herhangi bir standart olmamasına rağmen, kripto para işlemleri, onları kullanan işletmelerin finansal tablolarında giderek daha fazla yer

bulmaktadır (Prochazka 2018, 161). Bu çalışmada kripto para işlemleri ile ilgili farklı varlık sınıflandırma alternatifleri değerlendirilip, kripto paraların karışık ve sıra dışı yapıları göz önünde bulundurularak mevcut UFRS standartları dahilinde ne tür bir varlık olarak ele alınması, bilgi kullanıcıları için en doğru sonucu yaratacağı üzerinde durulacaktır. Bu sayede kripto para uygulamaları konusunda işletmelerin bilgi ihtiyacının karşılanması ve akademik alanda mevcut bulunan boşluğun giderilmesi amaçlanmaktadır.

2. KRİPTO PARA KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

Finansal teknoloji, finansal hizmetler endüstrisindeki yeniliklerin arkasındaki en sürükleyici unsurdur. En çok tartışma yaratan yeniliklerden birisi ise iki taraf arasındaki direkt elektronik ödemeyi mümkün kılan ve blok zincir teknolojisini kullanan kripto paralar, bir başka ismi ile dijital paralardır. Kripto para işlemleri, banka gibi üçüncü bir taraf veya masraflı bir aracı kuruluş olmaksızın gerçekleşmektedir (Labbe ve diğerleri 2018). Kripto paraların değeri, ne altın gibi somut dönüştürülebilir bir varlığa, ne de dolar gibi resmi bir para birimine dayanarak belirlenmektedir. Kripto paraların değeri tamamen arz ve talep arasındaki etkileşime dayalı olarak ortaya çıkmaktadır (Low and Teo 2017). Kripto para ile ilgili işlemler birden çok bilgisayar kullanarak merkezi olmayan bir yapıda gerçekleşmektedir. Sonuç olarak yapılan işlemler tek bir merkez tarafından değil, birçok bilgisayar tarafından kayıt edilmektedir. Bu durum yapılan işlemlerin kaydolmasını, yanlışlık yapılmasını veya manipüle edilmesini zorlaştırmaktadır (Özkan 2018, 78). Kripto paraların geleneksel para kavramından ayrılan esas avantajı, işlem güvenliğinin ve doğrulanabilirliğinin nasıl sağlandığıdır (Prochazka 2018, 162). Kripto paraların işleyişi blok zincir denilen saklama ve teyit etme teknolojisine dayanmaktadır. Blok zincir, bloklardan oluşmaktadır. Her bir blok bir önceki ve bir sonraki bloğa bağlı bulunmaktadır. Bundan dolayı blok zinciri adını almaktadır. Bir blokta bulunan en önemli unsur “özet değerdir”. “Özet değer” bu bloktaki tüm bilgilerden elde edilen özet bir bilgidir ve bloğun kimliğini oluşturmaktadır. “Özet değer” bloktaki verinin değişip değişmediğini kontrol etmek amacıyla kullanılmaktadır. Eğer içerik farklılaşırsa bu değerde farklılaşmaktadır. Yapılan işlemin bloğa dahil edilmesi için bu işlemi alan her bir nokta tarafından kontrollerin yapılması gerekmektedir. İşlemin doğrulanması yapıldıktan sonra bu blok tüm noktalara gönderilmektedir. Her bir blok bir öncekinin özet değerini içermektedir. Bu sayede bloklar kopmaz bir zincir oluşturmaktadır. Her bir blok, bir öncekinin özet bilgisini içerdiği ve bu bilgilerin her bir nokta tarafından doğrulanması gerektiği için blok zincirdeki bilgilerin değişmesi veya iptal edilmesi neredeyse imkansızdır (Özkan 2018, 78). Blok zincirin çalışma prensibi Şekil 1’de gösterilmiştir:

Şekil 1. Blok Zincir Çalışma Mantığı

Kaynak: (Crosby'den aktaran Avunduk ve Aşan 2018, 373)

Blok zincir sisteminin gelişiminin esas amacı yeni bir para birimi yaratmak değildir. Blok zincir sisteminin esas amacı etkin bağımsız bir nakit ödeme sisteminin ilkelerini oluşturmaktır. Kripto paralar ilk olarak değiş tokuş aracı olarak kullanılmak için yaratılmışlardır. Bu özellikleri paranın esas işlevini yerine getirmeye yöneliktir. Ortaya çıkışından 10 yıl sonra ise ekonomik kuruluşlar kripto paraları sadece elektronik para transferini gerçekleştirmek için değil, ayrıca yatırım amacıyla da kullanmaya başlamışlardır. Bu sayede kripto paraların, paranın ikinci fonksiyonu olan değerini koruyabilme fonksiyonunu da yerine getirmeye başladıkları görülmektedir. Yeni bir yatırım aracı olarak kripto varlıkların fiyatları oldukça dalgalı bir yapı göstermekte ve ani iniş ve çıkışlara konu olabilmektedir. Bunun yanında, maddi olmayan yapısı ise gerçek değeri hakkında birçok soru işaretinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu durum ise fiyat dalgalanmalarının esas sebebini oluşturmaktadır (Prochazka 2018, 162).

3. KRİPTO PARA İŞLEMLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ İLE İLGİLİ LİTERATÜR TARAMASI

Literatür taraması sonucunda, kripto para işlemlerinin muhasebeleştirilmesi üzerine yapılmış olan çalışmalar, İngilizce ve Türkçe olmak üzere iki ayrı grupta incelenmiştir. Aşağıda ilk olarak İngilizce olarak hazırlanmış çalışmalar, daha sonra ise Türkçe çalışmalar değerlendirilmiştir:

Hyttia ve Sundqvist (2019) yapmış oldukları çalışmada, finansal bilgi kullanıcılarının karşılaştıkları uygulamaya dönük muhasebe sorunlarının neler olduğunu anlamaya ve değerlendirmeye çalışmışlardır. Söz konusu çalışma kripto para ile ilgili konuları varlıklar, gelirler, risk faktörleri ve sunum olmak üzere dört farklı alanda ele almaktadır. Raiborn ve Marcos'da (2015) benzer şekilde çalışmalarında Bitcoin işlemleri ile ilgili belirlemiş oldukları altı temel finansal muhasebe alanına yönelik rehber olabilecek bilgi sağlamayı amaçlamışlardır. Kripto para işlemlerinde benzer uygulama oluşmasına katkı sağlamayı amaçlayan bir başka çalışma ise Gröblacher (2018) tarafından yapılan ve kripto paraların UFRS açısından ne tür bir varlık olduğunu anlamaya yönelik yapılan çalışmadır. Göblacher yapmış olduğu çalışmada kripto paraların maddi olmayan duran varlık olarak değerlendirilmesinin en doğru seçenek olduğunu belirtmiştir. Prochazka (2018) ise UFRS kapsamında kripto paraların muhasebeleştirilmesi ile ilgili farklı modelleri ele almış ve kripto paraların dalgalı yapısı dikkate alındığında, gerçeğe uygun değer ile muhasebeleştirilmenin, finansal bilgi kullanıcıların bilgi ihtiyacını en doğru şekilde karşıladığı sonucuna ulaşmıştır. Ram ve arkadaşları (2016) kripto paraların önemi ile birlikte ortaya çıkan benzer muhasebe uygulama ihtiyacını, neoliberal bir bakış açısı ele almışlardır. Çalışmalarında mülakat tekniği ile muhasebeleştirme süreçlerini, profesyonellerin bakış açısıyla değerlendirmişlerdir. Six ve Himmer (2019) ise yapmış oldukları çalışmada sadece muhasebe uygulamaları için değil, ayrıca vergilendirme için de rehber sağlayacak bilginin bulunmadığını belirtmişlerdir. Çalışmalarında kripto paraların nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiğini UFRS, Avrupa Ticaret Kanunları ve vergi kuralları açısından ele almışlardır. Sokolenko ve arkadaşları (2019) da benzer şekilde ortaya çıkan kripto para uygulamalarının ve vergilendirme sorunlarının küresel olarak nasıl düzenlenmesi gerektiğini ele almaktadırlar.

Radu ve arkadaşları (2017) yapmış oldukları çalışmada kripto para ile ilgili muhasebeleştirme işlemlerinin farklı ülkelerdeki düzenleyici kuruluşlar tarafından nasıl ele alındığını değerlendirmeye çalışmışlardır. Bu sayede kripto paralar için ortak bir raporlama anlayışı önündeki engelleri ortaya koymak istemişlerdir. Salawu ve Moloji (2018) ise yaptıkları anket çalışmasında, Nijerya'daki düzenleyici kuruluşların kripto paralar hakkındaki bakış açısını muhasebe profesyonelleri aracılığı ile değerlendirmişlerdir. Bu çalışma ile Nijerya'daki muhasebe profesyonellerinin kripto para işlemlerinin, hükümet tarafından resmileştirilmesi ile ilgili düşünceleri öğrenmek istenmiştir.

Tan ve Low (2017) yapmış oldukları çalışmada ise kripto para işlemlerinde, ekonomik varlığın yorumunu, dolayısıyla muhasebeleştirme işleminin farklılaşmasını, işletmenin türünün belirlediğini, kripto para işlemlerinin muhasebeleştirilme sürecinde bunun ön planda tutulması gerektiğini belirtmişlerdir. Brukhanisky ve Spilnyk (2019) benzer şekilde yaptıkları çalışmada, muhasebeleştirme sürecinde ilke bazlı muhasebe anlayışının benimsenmesi gerektiğini, uygulanacak muhasebe yaklaşımının tamamen kripto para işleminin yapısıyla ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır.

Türkçe olarak yapılan çalışmalar incelendiğinde, yapılan çalışmalarda genellikle kripto paralar hakkında genel bilgiler verilmekte ve Türkiye’de kripto para işlemlerinin nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiği hakkında açıklamalarda bulunmaktadır (Ateş 2016; Yumuşaker 2019; Temelli 2019; Dizkırıncı ve Akgöz 2018). Yalçın’da (2019) çalışmasında, benzer şekilde kripto paralar hakkında genel bilgiler verdikten sonra, kripto paraların, menkul kıymet, emtia ve para olarak değerlendirilmesi durumlarını muhasebeleştirme açısından ele almıştır. Ayrıca farklı işletme türleri açısından kripto para işlemlerinin muhasebeleştirme süreçlerinin nasıl olması gerektiğini de incelemiştir. Şahin (2018) ise çalışmasında kripto para işlemlerini UFRS kapsamında değerlendirmekte, vergi ve denetim açısından Bitcoin ve diğer kripto para işlemlerini ele almaktadır.

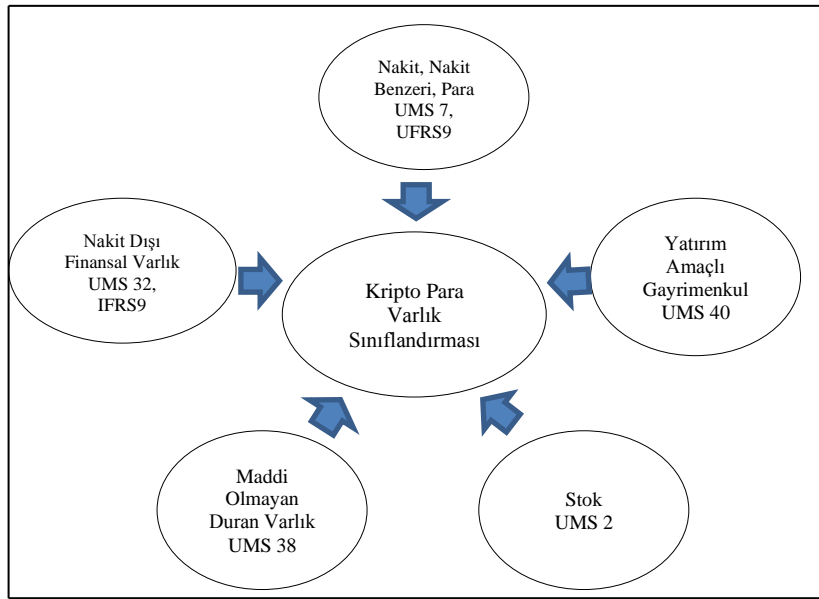
Literatürdeki İngilizce çalışmalar değerlendirildiğinde, birçok çalışmada UFRS kapsamında kripto para işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ile ilgili farklı uygulamaların yer aldığı görülmektedir. Bunun nedeninin, kripto para işlemlerinin muhasebeleştirilmesine dönük rehber olacak yeterli bilginin bulunmaması ve alanda yeterli çalışmanın yapılmamış olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu çalışma ile rehber olabilecek eksik bilgi ihtiyacının giderilmesine ve kripto para işlemleri için benzer muhasebe uygulamalarının benimsenmesine katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Bunun yanında, yapılmış Türkçe çalışmalar değerlendirildiğinde, yapılan çalışmaların genel olarak, muhasebe uygulamaları genel tebliğine dönük olduğu, Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarını (TFRS) kapsamadığı görülmektedir. Bu çalışmanın, Türkiye’de kapsamı giderek genişleyen ve UFRS’ye dayanarak hazırlanan TFRS/TMS açısından kripto para işlemleri ile ilgili bilgi eksikliğini giderilmesine katkı sağlayacağı da düşünülmektedir.

4. KRİPTO PARALARIN SINIFLANDIRILMASI

UFRS dahil mevcut muhasebe standartlarının hiçbiri kripto paralar ile ilgili açık bir bilgi sağlayamamaktadır (Maas 2018). Mevcut rehber sağlayacak bilgiler genel olarak, IFRIC’ın gündem kararlarından ve büyük işletmelerin düzenledikleri raporlardan oluşmaktadır (AASB 2016, 3). IFRIC tarafından düzenlenen gündem kararları, mevcut standartların hangilerinin kripto para işlemleri için uygulanabileceği hakkında bilgi vermeyi amaçlamaktadır IFRIC yorumlama komitesinin 2019 yılı içinde Londra’da düzenlemiş olduğu halka açık toplantılarında aldığı kararlardan bir kısmı, kripto paraların nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiği ile ilgilidir. Komite, kripto paralar iş akışı içinde satılmak amacı ile elde tutuluyorsa, UMS 2 Stoklar Standardının uygulanması gerektiğini, UMS 2’nin uygulanamadığı durumlarda ise UMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlık Standardının uygulanmasını önermektedir (www.ifrs.org. Erişim tarihi, 10.03.2020). Ancak komitenin aldığı bu kararlar ile kripto paraların nasıl muhasebeleştirileceği ile ilgili tüm meseleler tam olarak çözülememekte veya önerilen muhasebe uygulamalarının doğru bilgiyi sağladığı konusunda literatürde tam bir fikir birliği

bulunmamaktadır (Hyttia ve Sundqvist 2019, 4). Bu çalışma ile gerçeğe uygun bilgiyi sağlama noktasında kripto paraların nasıl sınıflandırılması gerektiği ele alınmaya çalışılmaktadır.

Literatürde tartışılan esas sorunlardan biri kripto paraların ne tür bir varlık olarak sınıflandırılması gerektiğine yöneliktir. Kripto paralar, işletmeler için ekonomik yarar yarattıkları ve geçmiş bir işlemden kaynaklandıkları için varlık olarak kabul edilmektedir. Ancak, kripto paraların ne tür bir varlık olduğu konusunda tam bir fikir birliği bulunmadığı görülmektedir (Raiborn and Sivitanides 2015, 27). Literatürde kripto paraların olası sınıflandırmasının; para, para benzeri, finansal araç, nakdi olmayan finansal varlık veya maddi olmayan duran varlık şeklinde yapılmasının tartışıldığı görülmektedir (AASB 2016, 8).

Şekil 2. Kripto Paralar İçin Farklı Finansal Varlık Sınıflandırma Alternatifleri

Farklı varlıklar, gelecekle ilgili farklı beklentiler ile ilişkilidir. Bu yüzden, farklı varlık sınıflandırması, finansal tablo kullanıcılarının kararlarını etkileyebilecek farklı beklentilerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Hyttia ve Sundqvist 2019, 4). Dolayısıyla kripto paraların en doğru finansal sonuçları yaratacak şekilde sınıflandırılması önem arz etmektedir. Kripto paraların genel olarak varlık tanımını karşıladığı görülmektedir. Bu çalışma ile varlıkları çeşitli şekillerde ele alan standartların, kripto paraların karakterine uygun şekilde varlıkları değerlendirip değerlendirmedikleri belirlenmeye çalışılacaktır. Şekil 2’de kripto paralar için farklı varlık sınıflandırmaları ve ilgili standartlar gösterilmiştir.

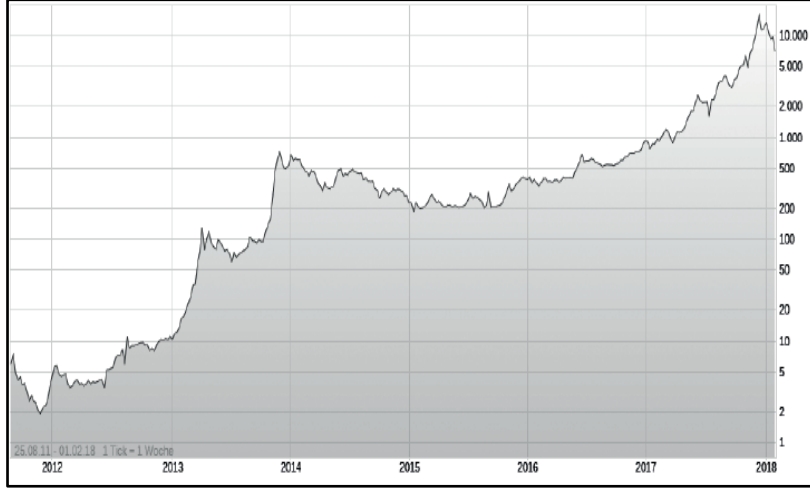
4.1. Kripto Paraların Nakit, Nakit Benzeri veya Para Olarak Sınıflandırılması

UFRS’de “para” ve “nakit” kavramları için açık bir tanımlamanın yapılmadığı ve bu iki kelimenin birbirlerinin yerine kullanabildiği görülmektedir. Bu kavramlar için UFRS tarafından sadece genel tanımlamalar yapılmaktadır (PWC 2018, 5). UMS 32 Finansal Enstrümanların Sunumu Standardı, bir varlığın para olarak değerlendirilebilmesi için, değiş tokuş aracı olarak kullanılıyor olması ve bu sayede finansal tablolardaki işlemlerin ölçümünde ve tespitinde temel oluşturabiliyor olması gerektiğini belirtmektedir. UMS 7 Nakit Akım Tablosu Standardı ise nakdi, işletmenin sahip olduğu para ve vadesiz mevduat toplamı olarak ifade etmektedir. Yine UMS 7 Nakit Akım Tablosu Standardında, nakit benzeri, nakite benzer yapılarından ötürü neredeyse nakit kadar iyi enstrümanlar olarak tanımlanmaktadır. Bu tür varlıklar kısa vadeli, yüksek likiditeye sahip, belirlenen bir nakit miktarına kolayca çevrilebilen ve değerinde önemli bir değişme riskine konu olmayacak yatırımlar olarak tanımlanmaktadır (Sixt ve Himmer 2019, 37).

Günümüzde bazı kripto paraların değişim aracı olarak kullanıldıkları görülmektedir. Aslında kripto paraların yaratıcısı Nakamoto (2008), kripto paraların bir ödeme aracı olarak tasarlandıklarını belirtmekte, nakit, çek, kredi kartı gibi diğer ödeme araçları ile benzer şekilde muhasebeleştirileceğini ifade etmektedir. Ancak mevcut durum incelendiğinde kripto paraların, resmi para birimlerine kıyasla sınırlı bir değişim aracı olarak kullanıldıkları görülmektedir. Amerikan doları, Kanada doları gibi resmi para birimlerinin aksine, kripto paralar herhangi bir merkez bankası tarafından desteklenmemekte, yasal bir değişim aracı olarak değerlendirilmemektedir (CPA Canada 2018, 6). Finlandiya Merkez Bankası, kripto paraların para ve hatta elektronik ödeme olmadığını açıklamıştır. Çin Merkez Bankası, sanal para işlemlerini yasaklamış, kripto paraların gerçek anlamda para olmadığını ve herhangi bir yasal statüye sahip olmadıklarını belirtmiştir. Benzer şekilde Norveç, Güney Kore ve Almanya’da kripto para ile ilgili benzer bir bakış açısına sahiptir (Raiborn ve Sivitanides 2015, 27). Kripto paralara karşı alınan bu sert tavrın arkasındaki esas neden, değerlerindeki yüksek dalgalanma ve sahip oldukları riskten kaynaklanmaktadır. Şekil 3 incelendiğinde kripto paraların en bilineni olan Bitcoin’in değerindeki dalgalanma görülebilmektedir. Özellikle 2012 yılından 2014 yılına kadar değeri 10 Euro’dan 500 Euro’ya kadar çıkmıştır. Buna ek olarak, başlangıçtaki değeri birkaç Euro iken, günümüzde değeri 10.000 Euro’ya kadar ulaşmıştır (Gröblacher 2018, 89).

Kripto paraların değeri herhangi bir devletin, düzenleyici kuruluşun veya bir merkez bankasının desteği olmaksızın, tamamen arz ve talebe göre belirlenmektedir. Bu yüzden kripto paraların, UMS 7 Nakit Akım Tablosu Standardında verilen nakit, nakit benzerleri için yapılan tanımlamaların hiçbirini karşılayamadığı görülmektedir. Kripto paralar kısa vadeli değildirler. Kripto paraların değerleri, kısa sürede önemli ölçüde değişebilmektedir. Ayrıca, bu tür varlıkların nakte dönüştürülmesi ile ilgili belli

durumlarda kısıtlamalar bulunmaktadır. Kripto paraların mevcut durumu düşünüldüğünde, para, nakit veya nakit benzeri olarak muhasebeleştirilmesi mümkün görülmemektedir (CPA Canada 2018, 7).

Şekil 3. Bitcoin'in Yıllar İçindeki Değer Değişimi (Euro/Bitcoin)

Kaynak: (Gröblacher 2018, 89)

Ancak, kripto paralar daha fazla kabul gördükçe, kripto paraların başta belirlenen amacına uygun olarak para olarak kabul görmesi ihtimalinin de artacağı düşünülmektedir (Hyytia ve Sundqvist 2019, 4). UFRS'de kripto paralar için yapılan tanımlamaların ve açıklamaların, mevcut para kavramına göre şekillendiği görülmektedir. Mevcut kanının aksine bir şeyin para olarak tanımlanması için bir devlet tarafından düzenlenmesi gerekmemektedir. İnsanlar yüzyıllar boyunca altın gibi bir emtianın değeri karşılığında mal alışverişinde bulunmuşlardır. Söz konusu anlayış Amerika Birleşik Devletlerinin altın standardından çıkana kadar devam etmiştir. Altın standardından çıkma tartışmaları 1901'de başlamış, 1972'de sonlanmıştır. Dolayısıyla, kripto para gibi yeni bir değişim aracına insanların tepki vermesi şaşırtıcı değildir (McCullum 2015, 870). Söz konusu para tanımının ve mevcut uygulamaların kripto paraları da kapsayacak şekilde zaman için yeniden yapılmasının gerekebileceği düşünülmektedir.

4.2. Kripto Paraların Finansal Enstrüman Olarak Sınıflandırılması

UMS 32 Finansal Enstrümanlar Standardı açıkça, bir varlığın finansal varlık olarak kabul edilebilmesi için iki taraf arasında sözleşmeye dayanan bir ilişkinin var olması gerektiğini belirtmektedir (Maas 2018). Finansal bir enstrümanın en belirgin özelliği, finansal varlığı elinde bulundurana, nakit veya başka bir finansal varlığı bir işletmeden alma hakkını vermesi, ya da finansal varlığı elinde bulunduran tarafın yararına olacak şekilde, bir varlığı veya finansal yükümlülüğü başka bir işletme ile değiş tokuş edebilme hakkını vermesidir (CPA Canada 2018, 7).

Söz konusu denetimsiz bu ağ içinde, kripto paranın sahipleri ile söz konusu ağ içindeki diğer katılımcılar arasında herhangi bir sözleşmeye dayanan bir ilişki bulunmadığından, kripto paraları

finansal enstrüman olarak değerlendirmek doğru olmayacaktır (CPA Canada 2018, 7). Ancak, hem UFRS hem de US GAAP için kripto paraların finansal enstrüman olarak sınıflandırılması en doğru sınıflandırma olarak gözükmektedir. Bu sayede kâr ve zarardaki değişikliklerin gerçeğe uygun değere göre kaydedilmesi ve ölçümlerin gerçeğe uygun değerde yapılması mümkün olabilmektedir (Andre 2019, 7). Gerçeğe uygun değer, yatırımcıların yatırımlarını realize etmede ya da başka bir hizmet veya mal ile değiş tokuş yapılmasında en doğru bilgiyi sağlayan değerdir (Berchowitz 2018). Ancak mevcut muhasebe kurallarının, ortaya çıkan yeniliklere ayak uyduramadığı görülmektedir. Gelecekte kripto para alma ve satma imkanı veren belirli sözleşmeler ve kripto paraların hareketine bağlı nakde dayalı olarak düzenlenen sözleşmeler ile birlikte, kripto paraların finansal enstrüman olarak değerlendirilerek, muhasebeleştirilmesi mümkün olabilecektir (CPA Canada 2018, 7).

4.3. Kripto Paraların Stok Olarak Sınıflandırılması

Kripto paralar genellikle tekrar satmak amacıyla satın alınmaktadır. Bu yüzden kripto paraların UFRS’de belirtilen stok tanımını kısmen de olsa karşıladığı düşünülebilmektedir (Starley, 2019, 7). UMS 2’ye göre varlık mevcut iş akışı içinde satış için elde tutuluyorsa stok olarak değerlendirilmektedir (Sixt ve Himmer 2019, 37). UFRS’ye göre varlığın stok olarak değerlendirilmesi için somut bir varlık olması gerekmektedir. Bu yüzden kripto paraların UMS 2’de bahsedilen stok tanımını kısmen de olsa karşılayabildiği görülmektedir (Starley 2019, 7). Ancak kripto paraların, ticaret hacimlerinin yetersizliği ve ticaretlerinin sürekli olmaması nedeniyle, tanımda geçen iş akışının bir parçası olma şartını genel olarak sağlayamadıkları görülmektedir (Gröblacher 2018, 99; Starley 2019, 7).

Kripto paraların stok olarak sınıflandırılmasındaki diğer bir sakınca ise UMS 2’ye göre stokların, maliyet değeri ve net gerçekleştirilebilir değerden düşük olanı yöntemi ile ölçülmesinden kaynaklanmaktadır. Net gerçekleştirilebilir değer, maliyetin altında kaldığında, gelir tablosunda değer düşüklüğü ayrılmaktadır. Net gerçekleştirilebilir değer bir önceki dönem kaydedilmiş olan değer üstüne çıktığında ise herhangi bir işlem yapılmamaktadır (CPA Canada 2018, 7). Kripto para işlemlerinin ölçümünde ve muhasebeleştirilmesinde söz konusu yöntemin kullanılmasının, kripto para piyasasının mevcut değişken ve dalgalı yapısı dikkate alındığında, finansal tablo kullanıcıları için sağlıklı bilgi sağlayamayacağı görülmektedir. Bunun bir istisnası, kripto paraları normal iş akışı içinde alıp satan ticari mal aracılığı olan broker ve dealerlar’dır (Starley 2019, 7). UMS 2’ye göre ticari mal aracılığı (broker ve dealer) için ayrı bir muhasebeleştirme uygulaması geçerlidir. UMS.2.5’e göre, broker ve dealer, kendi hesaplarına, başkaları için mal alıp satan ve yapmış oldukları bu işlem sonucunda fiyat dalgalanmalarından yararlanarak gelir elde etmeyi bekleyen kişilerdir. Kripto para aracılığı direkt olarak alıp satmak yerine yatırımcılara kripto paraları alıp satabilecekleri bir platform (OTC, Over-the-counter) sunmakta, bu sayede UMS 2’de bahsedilen başkaları için ticari mal alıp satma koşulunu yerine getirmektedirler (Prochazka 2018, 169). UMS 2’ye göre, ticari mal aracılığı, ellerindeki stokları, satış

maliyeti düşürülmüş gerçeğe uygun değerle değerlendirmekte ve değer değişikliklerini kâr veya zarar olarak kaydetmektedirler. Bu muhasebe ölçüm yöntemi kripto para işlemleri için çok uygun bir yöntem olarak gözüktüğü de, sadece broker ve trader olarak adlandırılan işletmelerin uygulayabileceği bir yöntemdir (CPA Canada 2018, 7). Dolayısıyla, kripto para alım satımına aracılık yapan işletmelerin kripto paraları, stok olarak ele almaları ve satış maliyeti düşürülmüş gerçeğe uygun değerle değerlemeleri muhasebe bilgi kullanıcıları için en doğru sonucu sağlayacaktır.

4.4. Kripto Paraların Yatırım Amaçlı Gayrimenkul Olarak Sınıflandırılması

UMS 40'a göre yatırım amaçlı gayrimenkul, kira geliri, sermaye kazancı veya her ikisini de elde etmek için bulundurulmuş, arazi, bina veya binanın bir kısmı gibi gayrimenkulleri ifade etmektedir. Bazı işletmeler kripto paraları sermaye kazancı elde etmek amacıyla ellerinde bulundurmaktadırlar. Ancak kripto paralar, UMS 40'da tanımlandığı şekliyle gayrimenkul (arazi, bina vb.) değildirler (CPA Canada 2018, 7). Kripto paraların sadece sermaye kazancı elde etme kriterini karşıladığı fakat gayrimenkul olmadıkları için satış amaçlı gayrimenkul tanımını tam olarak karşılayamadıkları görülmektedir. Burada varlığın somut olmaması esas sorunu oluşturmaktadır. UMS 40 özellikle, bina arazi gibi somut gayrimenkullerin muhasebeleştirilmesi ile ilgilenmektedir (Ramrakhiani 2018, 30). Dolayısıyla kripto paraları yatırım amaçlı gayrimenkul olarak tanımlamak ve gerçeğe uygun değer farkını kâr veya zarara yansıtarak kripto paraları değerlendirmek doğru olmayacaktır. Kripto paraların, bina ve arsa gibi fiziksel bir varlık olmamaları, onların yatırım amaçlı gayrimenkul olarak değerlendirilme ihtimalini ortadan kaldırmaktadır (Grant Thornton 2018, 5; www.ukbitcoinblog.com (09.10.2019)).

4.5. Kripto Paraların Nakit Dışı Finansal Varlık Olarak Sınıflandırılması

Finansal varlıkların en önemli özelliği, finansal varlığı elinde bulunduranlara sözleşmeye dayalı olarak, başka bir işletmeden bir varlığı veya nakdi alma veya finansal varlıkları ya da yükümlülükleri kendine yarar sağlayacak şekilde, başka bir işletme ile değiştirme olanağı sağlamalarıdır (CPA Canada 2018, 7). Kripto parayı elinde bulunduranlar, sözleşmeye dayalı böyle bir hakka sahip değildirler. Kripto para sahipleri istedikleri bir tarihte, sözleşmeye dayalı olmaksızın, değişim oranına bağlı olarak bir piyasada kripto paraları satabilirler (Ramrakhiani 2018, 30). Dolayısıyla kripto paraların, UMS 32 ve UFRS 9'da belirtilen nakit dışı finansal varlık tanımını karşılamadıkları görülmektedir. Opsiyon ve futures gibi gelecekte kripto para alma ve satma hakkı veren sözleşmelerin ya da kripto para hareketlerine bağlı olan nakdi diğer sözleşmelerin varlığı ile birlikte, kripto paralar türev ürün tanımını karşılayabilecek ve finansal enstrüman muhasebesinin bir parçası olabileceklerdir (CPA Canada 2018, 7).

4.6. Kripto Paraların Maddi Olmayan Duran Varlık Olarak Sınıflandırılması

UMS 38.8’de maddi olmayan duran varlık, fiziksel bir yapısı bulunmayan ve tanımlanabilir parasal olmayan bir varlık şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımın dört özelliği bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla, varlığın tanımlanabiliyor olması; varlık olması; parasal olmaması ve herhangi bir fiziksel varlığa sahip bulunmamasıdır. Kripto paraların maddi olmayan duran varlık olarak tanımlanabilmesi için bu özellikleri karşılamaları gerekmektedir. Eğer bir varlık, işletme tarafından bölünüp ayrılabilir ya da varlık, yasal veya sözleşmeye dayalı bir hak ile ortaya çıkıyor ise tanımlanabilir olarak ifade edilmektedir. Kripto paralar parçalar halinde borsada veya kişiden kişiye satılmaktadırlar. Bu yüzden tanımda ifade edilen bölünüp parçalanabilme özelliğine sahip olduklarından, tanımlanabilir olarak değerlendirilmektedir (Grant Thornton 2018, 6). İkinci özellik olarak kripto paraların varlık tanımını karşılamaları gerekmektedir. UMS 38.8’de varlık, geçmiş olayların bir sonucu olarak ortaya çıkan ve gelecekte işletmeye ekonomik yararlar yaratması beklenen, işletmenin kontrolündeki kaynak olarak tanımlanmaktadır. Burada kontrol ile ifade edilmek istenen, işletmenin varlığın yaratacağı ekonomik yararları elde etme ve diğerlerinin bu yararları ulaşmasını engelleme gücüne sahip olup olmadığıdır. Kripto paralar, satıldıkları zaman veya ödeme aracı olarak kullanıldıklarında ekonomik yarar yaratmaktadırlar. Dolayısıyla varlık olma özelliğini karşılamaktadırlar. Üçüncü özellik olarak ise kripto paraların parasal olmayan bir varlık olması gerekmektedir. Parasal varlık, elde tutulan para ve belirli veya tespit edilebilen bir para karşılığında elde edilen varlıklar olarak tanımlanmaktadır. Kripto paraların değeri arz ve talebe bağlı olarak sürekli ani dalgalanmalara konu olduğundan, değeri sabit olarak tespit edilememektedir. Dolayısıyla kripto paraları, parasal bir varlık değil, parasal olmayan varlık olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır. Son olarak, kripto paraların, maddi olmayan duran varlık olarak değerlendirilebilmeleri için fiziksel bir varlığa sahip olmamaları gerekmektedir (Sixt ve Himmer 2019, 41; Grant Thornton 2018, 6; CPA Canada 2018, 7; Nakamoto 2008). Kripto paralar, bir başka ifade ile sanal paralar, doğal olarak fiziksel varlığa sahip değildirler. Kripto paralar, flash bellekler gibi fiziksel aygıtlar içinde kodlanabilseler de, kripto paraların kendisi dijital olarak saklanmaktadır. Bu durum, lisans, marka, isim hakkı, yazılım gibi diğer maddi olmayan varlıklarla benzerlik göstermektedir. Bu tür varlıklar fiziksel olarak sunulsa da, onları esas olarak kontrol etme hakkı maddi olmayan varlık olarak değerlendirilmelerine yol açmaktadır (Foy 2019, 25). Kripto paraların, fiziksel olmayan varlık özelliğinin de bulunduğu, dolayısıyla diğer özelliklerle birlikte maddi olmayan duran varlık tanımını karşıladığı görülmektedir.

Tablo 1. Kripto Paralar İçin Olası Varlık Sınıflandırma Özeti

Varlık Türü	İlk Ölçüm	Sonraki Ölçümler	Sınıflandırma Evet/Hayır Nedenler
Nakit, Nakit Benzeri, Para UMS 7	-	-	HAYIR - Kripto paralar sınırlı bir değişim aracıdır. - Yasal bir altyapıları yoktur. - Merkezi bir otorite desteğine sahip değildirler. - Fiyat dalgalanmalarından dolayı riskli bir yapıları bulunmaktadır. - Nakte dönüşümleri kısıtlıdır.
Finansal Araç UMS 32	-	-	HAYIR - Kripto paralar sözleşmeye dayanmamaktadır.
Stok UMS 2	Maliyet	Net gerçekleşebilir ve maliyet değerinden düşük olan ile değerlendirme	HAYIR -Kripto paraların ticaret hacimleri yetersizdir -Ticaretleri sürekli değildir. -İş akışının bir parçası değildirler. -Net gerçekleşebilir değer ve maliyet değerinden düşük olanı ile değerlendirme iyi sonuç vermemektedir.
Ticari Mal Aracıları (Broker/ Dealer) UMS 2	Maliyet	Satış maliyeti düşürülmüş gerçeğe uygun değer	EVET - Satış maliyeti düşürülmüş gerçeğe uygun değer ile değerlermek, kripto paralar için en doğru sonucu sağlayacaktır. -Fiyat değişiklikleri kâr veya zarar olarak raporlanır.
Yatırım Amaçlı Gayrimenkul UMS 40	Maliyet	Maliyet/ Gerçeğe Uygun Değer	HAYIR - Arazi, arsa gibi somut bir varlık değildirler.
Nakit Dışı Finansal Varlık UMS 32	-	-	HAYIR - Sözleşmeye dayalı olmadığından finansal varlık değildir.
Maddi Olmayan Duran Varlık UMS 38	Maliyet	Maliyet/ Yeniden Değerleme Modeli	EVET -Kripto paraların fiziksel bir yapıları bulunmamaktadır - Varlıktırlar - Parasal özelliktedirler - Tanımlanabilmektedirler

Kripto paralar için en uygun sınıflandırmanın maddi olmayan duran varlık olduğu belirlendikten sonra, UMS 38 maddi olmayan duran varlıklar standardına göre kripto paraların nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiğinin açıklanması gerekmektedir.

4.6.1. Kripto Paraların İlk Ölçümü

Kripto paralar ilk başta maliyet bedeli ile ölçülmektedirler. Eğer kripto paralar nakit ödenerek elde edilmişlerse, maliyet ölçümü direkt olarak tespit edilebilmektedir. Fakat, kripto paralar bir eşyanın, hizmetin veya başka bir kripto paranın değişimi sonucunda elde edilmiş ise o zaman muhasebeleştirilmesi daha karmaşık olabilmektedir. Böyle bir durumda finansal tablo hazırlayıcılarının, uzmanlardan yararlanmaları ve onların profesyonel değerlendirmelerini kullanmaları gerekmektedir (Sixt ve Himmer 2019, 41).

Ayrıca kripto paralar, veri madenciliği ile de elde edilebilmektedir. Kripto madenciliği, ücretsiz bir bilgisayar programı vasıtasıyla, kullanıcılar tarafından belirli algoritmalar kullanarak, kripto paraların elde edilmesidir (Yalçın ve Gürbüz 2015, 1197). Yazılımın sunduğu karmaşık ve zor problemlerin çözümü karşılığında, çözümü bulan ilk kullanıcı, belli miktarda kripto para ile ödüllendirilmektedir (Şahin 2018, 900). Söz konusu kripto paralar eğer bu şekilde elde edilmişler ise işletme içinde yaratılmış maddi olmayan duran varlık olarak değerlendirilmelidirler. Ancak UMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardına göre kayda alma ile ilgili en önemli konu, kripto paraların ekonomik fayda oluşturup oluşturmadığı, oluşturdu ise ne zaman oluşturduğu ile ilgilidir. Ayrıca kripto paraları veri madenciliği ile elde etmek için yapılan maliyetleri, sistemin işleyişi ile ilgili diğer maliyetlerden ayırmak bazı durumlarda imkansızdır. Böyle bir durumda UMS 38 standardına göre, araştırma ve geliştirme aşaması ayırımının kullanılması gerekmektedir. Eğer araştırma ve geliştirme aşamaları birbirlerinden ayrılmıyorsa, bu durumda işletme katlanılan maliyetleri araştırma aşamasında ortaya çıkmış olarak değerlendirmelidir. Araştırma aşamasında değerlendirilen kripto paralar maddi olmayan duran varlık olarak kayda alınmazken, UMS 38'e göre kripto paralar geliştirme sürecinin koşullarını sağladığı takdirde maddi olmayan duran varlık olarak kayda alınmalıdır (Gröblacher 2018, 91).

4.6.2. Kripto Paraların Sonraki Ölçümü

Kripto paraların, maddi olmayan duran varlık olarak daha sonraki ölçümü ile ilgili çözülmesi gereken iki mesele bulunmaktadır. Bunlar, maddi olmayan duran varlıkların nasıl ölçüleceği ve amortisman meseleleridir (Prochazka 2018, 174). UMS 38'e göre kripto paralar ilk maliyet değeri ile ölçüldükten sonra, daha sonraki ölçümlerinde ya maliyet değeri ile (maliyet metodu) ya da gerçeğe uygun değeri ile (yeniden değerlendirme metodu) ölçülmelidir (CPA Canada 2018, 7). Maliyet yöntemine göre, varlıkların sonraki ölçüm değerleri, değer düşüklükleri ve birikmiş amortismanların düşülmesiyle elde edilmektedir (Sixt ve Himmer 2019, 41). Ancak işletme maddi olmayan duran varlıkların sonraki ölçümlerini gerçeğe uygun değer modeline uygun olarak ölçümlemek istiyorsa, muhasebeleştirme açısından daha karmaşık bir durumla karşılaşmaktadır. UMS 16'daki maddi duran varlıkların aksine, UMS 38'e göre gerçeğe uygun değer modelinin kullanımı katı kurallar içermektedir. Gerçeğe uygun değer belirlenmesinde kullanılan yeniden değerlendirme yöntemi, sadece aktif bir piyasada gerçeğe uygun değer belirlenebiliyorsa

mümkündür (Prochazka 2018, 174). Aktif bir piyasa, varlıklar veya yükümlülükler için yapılan işlemlerin yeterli sıklıkta ve hacimde gerçekleştiği ve böylece sürekli şekilde fiyat bilgisinin sağlandığı yerlerdir (Starley 2019, 7). Burada önemli olan aktif bir piyasanın varlığıdır. Ancak bir piyasanın varlığı, aktif bir piyasa olarak sınıflandırılması için de yeterli değildir. Ayrıca, kripto paralar ile ilgili fiyat bilgisinin sağlanabilmesi için yeterli işlem hacminin ve sıklığının var olduğunun söz konusu piyasa için belirlenmesi gerekmektedir (Sixt ve Himmer 2019, 42). Birçok maddi olmayan duran varlık için aktif bir piyasa bulunmadığından, söz konusu varlıkları yeniden değerlendirme yöntemiyle ölçümlemek çoğu zaman için mümkün değildir. (Grant Thornton 2018, 7). Ancak Bitcoin ve diğer bir çok temel kripto para çeşidi aktif bir piyasada işlem görme koşulunu sağlamaktadırlar. Küçük ve ikincil önemdeki kripto paralar için ise genellikle böyle bir ticari faaliyet söz konusu değildir. Bu yüzden bu tür ikinci derece kripto paralar gerçeğe uygun değerle değerlendirilememektedir (Prochazka 2018, 174). Eğer kripto para için aktif bir piyasa bulunuyorsa ve kripto paralar için işletme tarafından politika olarak yeniden değerlendirme yöntemi seçilmiş ise finansal durum tablosu dönem sonundaki gerçeğe uygun değeri yansıtmaktadır (CPA Canada 2018, 8).

Yeniden değerlendirme yöntemi altında, gerçeğe uygun değerdeki değişikliklerin muhasebesi karmaşık bir yapı göstermektedir. Kripto paralar için gerçeğe uygun değerdeki artışlar özkaynaklar altında diğer kapsamlı gelir olarak kaydedilirken, azalışların ise gelir tablosuna yansıtılması gerekmektedir (CPA Canada 2018, 8). Ancak gelir tablosunda daha önceden aynı kripto paralar ile ilgili yeniden değerlendirme azalışları kayıt edilmiş ise söz konusu azalışlar ortadan kalkana kadar, yeniden değerlendirme artışları gelir tablosundaki değer düşüklüklerinden mahsup edilmelidir. Kripto paralar ile ilgili gelir tablosunda söz konusu değer düşüklüklerinin tamamen ortadan kalkması ile birlikte, söz konusu değer artışları tekrar özkaynaklar altında diğer kapsamlı gelir olarak kaydedilmektedir (Şavlı 2014, 147; Grant Thornton 2018, 7).

Kripto paralar ile ilgili gerçeğe uygun değer azalışları ise gelir tablosunda raporlanmaktadır. Ancak daha önceden kripto paralar ile ilgili özkaynak altında yeniden değerlendirme sonucunda artış olarak kaydedilmiş belirli bir tutar bulunuyorsa, ilk olarak söz konusu değer kaybı bu tutardan mahsup edilmelidir. Yeniden değerlendirme artışları, gelir tablosundaki kripto paralar ile ilgili toplam değer düşüklüğü tamamen mahsup edildikten sonra tekrar diğer kapsamlı gelir olarak özkaynaklar altında raporlanmalıdır (Şavlı 2014, 147; Grant Thornton 2018, 7).

4.6.3. Kripto Paraların Amortismanı ve Değer Düşüklüğü Tespiti

Kripto paralar ile ilgili amortisman işleminin yapılabilmesi için ilk olarak kripto paraların yararlı ömürlerinin belirlenip, belirlenemediğinin tespit edilmesi gerekmektedir. UMS 38'e göre maddi olmayan duran varlıkların yararlı ömürleri tespit edilemiyorsa amortisman işlemi yapmak mümkün değildir (Prochazka 2018, 174; Sixt ve Himmer 2019, 42). UMS 38'e göre işletme tarafından bir maddi

olmayan duran varlığın belirlenemeyen bir yararlı ömre sahip olması, söz konusu varlıktan işletmeye öngörülemeyecek bir süre nakit akışının olduğunun tespit edilmesine bağlıdır (Grant Thornton 2018, 7). Kripto paralar için belirli bir yararlı süre tespit etmek mümkün gözükmemektedir. Geçerliliği sona ermeden önce belirli bir yasal süreye sahip olan patent gibi diğer maddi olmayan duran varlıkların aksine, kripto paralar herhangi bir yasal süreye sahip değildir. Tam tersine, kripto paraların talep göreceği süreyi doğru şekilde tespit etmek imkansızdır. Kripto paraların yararlı oldukları süre tahmin edilemediğinden, belirlenebilir yaşam süresini kullanmak mümkün gözükmemektedir (www.bitcoinblog.com, 15.10.2019; Foy 2019, 25).

Kripto paralar sonsuz ömre sahip oldukları için söz konusu varlıklar için amortisman ayırlanamamaktadır. Ancak söz konusu varlıklarda değer düşüklüğü olup olmadığının defter değerleri ile karşılaştırılarak, yıllık olarak ya da değer düşüklüğünü işaret eden bir durum ortaya çıktığında test edilmesi gerekmektedir (www.bitcoinblog.com, 15.10.2019). UMS 36 kapsamında kripto paraların tespit edilen değer düşüklüklerinin gelir tablosunda raporlanması gerekmektedir (Foy 2019, 26).

5. KRİPTO PARALAR İLE İLGİLİ FİNANSAL TABLO AÇIKLAMALARI

Tam açıklama ilkesi uyarınca işletmeler bilgi kullanıcıların kararlarını etkileyecek tüm bilgiyi açık, anlaşılır ve yönlendirici olmadan sağlamak ile yükümlüdürler. Kripto paraların ve kripto para sisteminin karışık teknik ve uzmanlık gerektiren yapısı dikkate alındığında, işletmelerin kripto para işlemleri ve varlıklar ile ilgili açık anlaşılır açıklamalar yapması çok daha önemli olmaktadır. Ayrıca, kripto para sistemi hakkında yeterli seviyede bilgi sahibi olan finansal tablo kullanıcılarının sayısı sınırlıdır. Bu yüzden işletmeler tarafından kripto para işlemlerine ilişkin belirli bir seviyede rehber sağlayacak bilginin sağlanması gerekmektedir. Finansal tablolarda yapılan açıklamalar, finansal tablolardaki sayısal verileri daha anlaşılır kılmakta ve bu sayede yatırımcıların ve kreditorlerin, yönetim ve hissedarlar arasındaki ve işletme hisselerini alan ve satanlar arasındaki bilgi asimetrisini daha iyi değerlendirebilmeleri mümkün olabilmektedir (Raiborn ve Sivitanides 2015, 32).

İşletmeler kripto paraların muhasebeleştirilmesinde kullanmış oldukları standartlara uygun şekilde açıklama yapmak zorundadırlar. Ancak, işletmelerin kripto paraların karışık yapısını ve fiyat dalgalanmasını da dikkate alarak kripto paralar ile ilgili ek açıklamalar yapıp yapılmayacağına karar vermeleri gerekmektedir. İlgili muhasebe standardının gerektirdiği açıklamalara ek olarak, kripto paralar ile ilgili aşağıda belirtilmekte olan açıklamaların da yapılması gerekebilmektedir (Ramrakhiani 2018, 31-32);

- kripto paraların tanımı, karakteristik özellikleri, bulundurulma nedeni (yatırım, hizmet ve eşya satın almak vb.),

- yıl sonunda elde tutulan kripto paraların sayısı,
- kripto paralar için ne tür bir muhasebe politikası belirlendiği,
- eğer maliyet modeli kullanılmışsa, uygun UFRS 13 açıklamaları ile beraber kripto paraların gerçeğe uygun değeri,
- kripto paralar ile ilgili mevcut piyasa riski hakkında bilgi (tarihi fiyat dalgalanmaları vb.)

6. SONUÇ

UFRS’de kripto paraların başta sınıflandırılmasıyla ilgili olmak üzere muhasebeleştirilmesi ile ilgili çokça boşluğun bulunduğu görülmektedir. Kripto paraların otoriter baskı ve önlemlere rağmen işlem hacimlerinin artması ve giderek finansal dünyada daha fazla yer bulması, muhasebeleştirme sorunlarını daha da önemli hale getirmektedir. Ancak UFRS dahil mevcut tüm muhasebe standartları, kripto paraların ve kripto zincirinin doğuşundan önce oluşturulduğundan, kripto para işlemlerini ele alan özel bir standart bulunmamaktadır. Dolayısıyla kripto paraların özel durumlarını mevcut standartlara göre ele almak gerekmektedir.

Muhasebe açısından ilk olarak kripto paraların varlık sınıflandırılmasının doğru yapılması gerekmektedir. Kripto para için yapılan farklı varlık sınıflandırmaları, finansal tablo kullanıcıları için farklı sonuçlar yaratabildiğinden, varlık sınıflandırması en doğru şekilde yapılmalıdır.

Kripto paraların mevcut bir yasal alt yapılarının bulunmaması, dolar, euro para birimlerinde olduğu gibi herhangi bir merkez bankası tarafından desteklenmemesi ve değerinin aşırı dalgalanmalara konu olması, riskli olarak değerlendirilmelerine yol açmaktadır. Dolayısıyla kripto paraların, nakit, nakit benzeri ve para tanımlarının hiçbirini karşılamadığı görülmektedir. Ancak kripto paraların zamanla daha fazla kabul görmesi ile birlikte, başta belirlenen çek, kredi kartı gibi bir değişim aracı olma fonksiyonunu daha fazla yerine getireceği düşünülmektedir. Dolayısıyla, gelecekte mevcut para tanımının kripto para uygulamalarının daha fazla yer etmesiyle birlikte, kripto paraları da içine alacak şekilde yeniden yapılması gerekeceği düşünülmektedir.

IFRIC tarafından kripto paraların işletmelerin normal ticari faaliyetleri içerisinde UMS 2 Stoklar Standardına göre değerlendirilmesi gerektiği önerilse de, kripto paraların şu an için işletmelerin ticari faaliyetteki payının düşük olması ve değerinin sürekli dalgalanmaya konu olabilmesi, muhasebesel açılarından stok olarak değerlendirilmemesi gerektiğini düşündürmektedir. Ayrıca kripto paraların diğer önerilen finansal araç, yatırım amaçlı gayrimenkul ve nakit dışı finansal varlık tanımlarını da tam olarak karşılamadığı görülmektedir.

Kripto paraların, maddi olmayan duran varlık tanımında belirtilen varlık olma, parasal olmama, fiziksel yapılarının bulunmaması, tanımlanabilir olması özelliklerini karşıladıkları görülmektedir.

Ayrıca kripto paralar için yeniden değerlendirme yönteminin sonraki ölçüm yöntemi olarak kullanılması, kripto paraların özellikleri düşünüldüğünde, gerçeğe uygun değerinin tespitinde en doğru yöntem olarak görülmektedir. Dolayısıyla literatürde belirtilen tüm varlık sınıfı alternatifleri içerisinde, kripto paraların maddi olmayan duran varlık olarak sınıflandırılmasının en doğru sınıflandırma tercihi olacağı düşünülmektedir. Ancak literatürde kripto paraların maddi olmayan duran varlık olarak değerlendirilmesine ilişkin karşıt görüşlerde bulunmaktadır. Geleneksel muhasebe tabanlı bilgi sistemlerinin, maddi olmayan duran varlıklar ve onların ekonomik sonuçları hakkında yeterli bilgi sağlamadığı, bu durumun hisse senedi fiyatlarında oynaklığa yol açtığı, bunun ise sermaye piyasalarında kaynakların doğru bir şekilde dağılmasını engellediği belirtilmektedir. Özellikle, ellerinde çokça maddi olmayan duran varlığı bulunduran işletmelerin sermaye maliyetlerinin bu yüzden arttığı tartışılmaktadır (Lev ve Daum 2004, 7).

Mevcut alternatifler içerisinde kripto paraları maddi olmayan duran varlık olarak değerlendirmek ve ona göre muhasebeleştirme, getirilen eleştirilere rağmen literatürde en çok tercih edilen yol olarak görülmektedir. Ancak, hem kripto paraları kabul eden işletme sayılarının artması, hem de kripto para işlem sayılarının giderek artması ile birlikte, mevcut uygulamaların giderek daha yetersiz kaldığı görülmektedir. Dolayısıyla kripto paraların karmaşık yapısını doğru şekilde ele alacak bir standarda giderek daha fazla ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Kripto paraların ekonominin ayrılmaz bir parçası haline gelmesiyle, her alanda olduğu gibi muhasebe alanında da bugünden kafa karışıklığının giderilmesi önem arz etmektedir.

YAZARIN BEYANI

Bu çalışmada, Araştırma ve Yayın Etiğine uyulmuştur, çıkar çatışması bulunmamaktadır ve finansal destek alınmamıştır.

AUTHOR'S DECLARATION

This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support.

KAYNAKÇA

- AASB. 2016. Digital currency–A Case for Standard Setting Activity. A Perspective by the Australian Accounting Standards Board (AASB), http://www.aasb.gov.au/admin/file/content/c/AASB_ASAF_DigitalCurrency.pdf (Erişim Tarihi: 09.09.2019)
- Avunduk, H. ve Aşan, H. 2018. “Blok Zinciri (Blockchain) Teknolojisi ve İşletme Uygulamaları: Genel Bir Değerlendirme” Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 33(1), 369-384
- Ateş, B. A. 2016. “Kripto Para Birimleri, Bitcoin ve Muhasebesi”, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1), 349-366
- Berchowitz, G. 2018. Fair Value or at Cost? Bitcoin Throws Accounting A Curveball, Çevrimiçi: <https://www.accaglobal.com/gb/en/member/discover/cpd-articles/financial-management/bitcoinacc-cpd.html> (Erişim Tarihi: 09.09.2019)
- Brukhanskyi, R. ve Spilnyk, I. 2019. Cryptographic Objects in the Accounting System. In 2019 9th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT), 384-387.
- CPA Canada. 2018. An Introduction to Accounting for Cryptocurrencies, Çevrimiçi: <https://www.cpacanada.ca/en/business-and-accounting-resources/financial-and-non-financial-reporting/international-financial-reporting-standardsifrs/publications/accounting-for-cryptocurrencies-under-ifrs> (Erişim Tarihi: 25.09.2019)
- Davis, J. 2011. The Crypto-Currency: Bitcoin And its Mysterious Inventor, Çevrimiçi <https://www.newyorker.com/magazine/2011/10/10/the-crypto-currency> (Erişim Tarihi: 20.10.2019)
- Dizkırıncı, A. S. ve Gökgez, A. 2018. “Kripto Para Birimleri ve Türkiye’de Bitcoin Muhasebesi”. Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies, 4(2), 92-105.
- Foy, J. 2019. Financial Accounting Classification of Cryptocurrency, Libery University, Honors Program, Senior Thesis
- Grant Thornton. 2018. IFRS Viewpoint Accounting for Cryptocurrencies - The Basics, Çevrimiçi: <https://www.grantthornton.global/globalassets/1.-member-firms/global/insights/article-pdfs/ifrs/ifrs-viewpoint-9---accounting-for-cryptocurrencies--the-basics.pdf> (Erişim Tarihi: 30.09.2019)
- Gröblacher, M. 2018. Cryptocurrencies (Bitcoins) in Financial Reporting-New Challenge for Accountants. Singidunum University International Scientific Conference: The Role of Financial and Non-Financial Reporting in Responsible Business Operation, 88-93.

- Hyttia, P. & Sundqvist, E. 2019. Accounting for Cryptocurrencies- A Nightmare for Accountants, Umea School of Business, Economics and Statistics, department of business administration, Master Thesis
- IASB. 2019. <https://www.ifrs.org/news-and-events/updates/ifric-updates/june-2019/#8> (Erişim Tarihi: 10.03.2020)
- Labbe, A. Crabb, J. ve Lai, K. 2018. Waking up and Cracking Down, Çevrimiçi: <https://www.iflr.com/Article/3791594/Waking-up-and-cracking-down.html?ArticleId=3791594> (Erişim Tarihi: 01.10.2019)
- Lev, B. & Daum, J.H. 2004. “The Dominance of Intangible Assets: Consequences for Enterprise Management and Corporate Reporting. Measuring Business Excellence”, 8(1), 6-17.
- Low, K. F. & Teo, E. G. 2017. “Bitcoins and Other Cryptocurrencies as Property?” ,Law, Innovation & Technology, 9(2), 235–268.
- Maas, W. 2018. Classification and Valuation Issues for Crypto-Assets, Çevrimiçi: <https://www.accountingandblockchain.com/classification-and-valuation-issues-for-crypto-assets/> (Erişim Tarihi: 20.10.2019)
- Mccullum, E. 2015. “Bitcoin: Property or Currency?”, Tax Notes, 148(8), 866-873
- Nakamoto, S. 2008. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. Çevrimiçi: <http://www.cryptovest.co.uk>
- Özkan, M. K. Bitcoin ve Blockchain Nedir? Ne değildir? Çevrimiçi: <http://www.musiad.org.tr/F/Root/Pdf/cerceve-dergi-85.pdf> (Erişim Tarihi: 19.09.2019)
- Prochazka, D. 2018. “Accounting for Bitcoin and Other Cryptocurrencies Under IFRS: A Comparison and Assessment of Competing Models”, The International Journal of Digital Accounting Research, 18, 161-188.
- PWC. 2017. In Depth, A Look at Current Financial Reporting Issues, Çevrimiçi: <https://www.pwc.com/sg/en/insurance/assets/ifrs17-current-financial-reporting.pdf> (Erişim Tarihi: 29.09.2019)
- Raiborn, C. ve Sivitanides, M. 2015. “Accounting Issues Related to Bitcoins”, Journal of Corporate Accounting & Finance, 26(2), 25-34
- Ram, A. J. 2015. Accounting for the Bitcoin: an Initial Perspective, University of Witwatersrand School of Accountancy, Doctoral Dissertation.
- Ram, A. Maroun, W. ve Garnett, R. 2016. “Accounting for The Bitcoin: Accountability, Neoliberalism and A Correspondence Analysis”, Meditari Accountancy Research, 24(1), 2–35.

- Ramrakhiani, N. V. 2018. An Introductory Outlook: What are the Prospective and Current Issues with Regard to Accounting for Cryptocurrency?, Dublin Business School, International Accounting and Finance Department, Master Thesis
- Salawu, M. K. & Moloji, T. 2018. "Benefits of Legislating Cryptocurrencies: Perception of Profession Accountants", Academy of Accounting and Financial Studies Journal, 22(6), 1-17
- Sixt, E. & Himmer, K. 2019. Accounting and Taxation of Cryptoassets. Çevrimiçi: <https://ssrn.com/abstract=3419691> (Erişim Tarihi: 15.10.2019)
- Sokolenko, L. ve diğerleri. 2019. "Cryptocurrency: Economic Essence and Features of Accounting", Academy of Accounting and Financial Journal, 23(2), 1-6.
- Sterley, A. 2019. "Cryptoassets: Accounting for an Emerging Asset Class", The CPA Journal, 89(6), 6-7.
- Şahin, O. N. 2018. TMS & TFRS Işığında Muhasebe, Vergi ve Denetim Açısından Bitcoin ve Diğer Kripto Para Birimleri, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 20(4), 898-923.
- Şavlı, T. 2014. Uluslararası/Türkiye Finansal Raporlama Standartları, Ankara: Yaklaşım Yayıncılık
- Tan, B. S. ve Low, Y. L. 2017. "Bitcoin – its Economics for Financial Reporting", Australian Accounting Review, 81(27), 220-227.
- Temelli, F. 2019. "Kripto Para Birimlerinden Bitcoin ve Muhasebe Açısından Değerlendirilmesi". İktisadi Yenilik Dergisi, 6(2), 107-119.
- UKbitcoinblog. <https://www.ukbitcoinblog.com/general-info/applying-ifs-accountingrules-to-cryptocurrency-ico-and-ito/> (Erişim Tarihi: 11.10.2019)
- Yalçın, N. ve F. Gürbüz. 2015. Açık Kaynak Para Birimi Bitcoin, XVII. Akademik Bilişim Konferansı, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir
- Yalçın, S. 2019. "Kripto Değişim Araçlarının Muhasebeleştirilmesi". Journal of Accounting & Finance, 81, 101-120.
- Yumuşaker, M. C. 2019. "Kripto Para ve Tipleri, Bitcoin Olgusu ve Muhasebesi". OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 12(18), 1007-1029.